

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН САЛАМАТТЫК САКТОО
МИНИСТРЛИГИ
КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ
МИНИСТРЛИГИ
И. К. АХУНБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
МЕДИЦИНАЛЫК АКАДЕМИЯСЫ**

560004 “Стоматология” адистиги боюнча жогорку окуу жайдын
бүтүрүүчүсүнүн

**КОМПЕТЕНЦИЯЛАР КАТАЛОГУ
ДИПЛОМГО ЧЕЙИНКИ ДЕҢГЭЭЛ**

Бишкек – 2023

Компетенциялар каталогу КР Билим берүү жана илим министрлиги тарабынан 2021-жылдын 21-сентябрында №1578/1 бекитилген, Мамлекеттик билим берүү стандартынын 560004 “стоматология” адистиги боюнча жогорку кесиптик билим берүүнүн материалдарынын негизинде иштелип чыккан.

Жумушчу топтун курамы:

м.и.д., проф. Бакиев Б. А., м.и.д., проф. м.а. Нурбаев А. Ж., м.и.к., доц. Эргешов С. М., м.и.к., доц. Токтосунов А. Т., м.и.к., доц. Курамаева У. К., асс. Калиев М. Р., асс. Кемелбекова А. К., асс. Макешов А. М., асс. Акбураева А. А., асс. Камчыбекова А. Ш., №4 ШСБ (шаардык стоматологиялык бейтапкана) башкы дарыгери Абдразаков О. М., студент Максатбеков Б.

Каталогду рецензиялагандар:

1. Касымов И. Ж. - Бишкек шаарындагы №3 ШСБ башкы дарыгери;
2. Мамытова А. Б. - Б.Н. Ельцин атындагы КРСУнун хирургиялык стоматология кафедрасынын башчысы, м.и.д., профессор;
3. Насыров В. А. - И.К. Ахунбаев атындагы КММАнын оториноларингология кафедрасынын башчысы, м.и.д., профессор

Каталог И. К. Ахунбаев атындагы КММАнын стоматология ОУПК отурумунда каралган жана бекитилген (2022-жылдын 24-ноябрындагы №3 протокол).

Каталог КРдин Стоматологиялык ассоциацияларды башкаруу мүчөлөрүнүн 2022-жылдын 21-сентябрындагы чогулушунда каралган жана бекитүүгө сунушталган.

Каталог И. К. Ахунбаев атындагы КММАнын БОУК отурумунда каралган жана бекитилген (2023-жылдын 14-мартындагы №7 протокол).

Мазмуну

Түшүндүрмө	4-бет
Бап 1. Жалпы милдеттер	6-бет
Бап 2. Дисциплинардык милдеттер – теориялык негиздер	12-бет
Бап 3. Дисциплинардык милдеттер – нозология	21-бет
Бап 3. Дарыгердик көндүм жана манипуляциялар	29-бет

ТҮШҮНДҮРМӨ

“Жалпы практикадагы тиш дарыгери” адистиги боюнча дипломго чейинки билим берүү дартты аныктоо, оорунун алдын алуу, дарылоо боюнча теориялык жана практикалык терең билимге ээ, диплом алгандан кийин, стоматологиялык оорулууга биринчилик медициналык-социалдык жана медициналык адистештирилген жардам берүүгө юридикалык жактан укук берүүчү билим алууга даяр адисти кесиптик жактан даярдоого багытталган.

Компетенциялар каталогу Кыргызстандагы стоматологиялык тажрыйбада көп кездешкен стоматологиялык оорулардын жана медициналык көйгөйлөрдү эске алуу менен түзүлгөн, 2021-жылдын 21-сентябрында бекитилген №1578/1 560004 «Стоматология» адистиги боюнча Мамлекеттик билим берүү стандартынын жогорку кесиптик билим берүүнүн талаптарына жооп берет.

Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартына ылайык, бүтүрүүчү төмөнкүдөй иштерди өздөштүрүүгө милдеттүү:

- Оорунун алдын алуу;
- Дарт аныктоо;
- Дарылоо;
- Калыбына келтирүү;
- Билим берүү;
- Уюштуруу-башкаруу;
- Илимий-изилдөө.

Бул каталогдо жогоруда саналган иштерге тийиштүү милдеттер берилген.

Аныкталууда:

- Жалпы практикадагы тиш дарыгерин дипломго чейинки окутуунун максаты жана мазмуну
- Жалпы практикадагы тиш дарыгеринин компетенция, билим жана билгичтиктеринин деңгээли

Иштелип чыгууда:

- Жалпы практикадагы тиш дарыгерин даярдоочу жумушчу программалар.
- Окутуунун ар кайсы этаптарында студент жана дарыгерлерди даярдоонун сапатын баалоо критерийлери.
- Жалпы практикадагы тиш дарыгерлерин аттестациялоонун типтүү талаптары.
- Бейтаптарды текшерүү, дарылоо, калыбына келтирүү жана көзөмөлгө алуу стандарттары.

Уюштурулууда:

- Окуу процесси.
- Медициналык жогорку окуу жайларга тапшыруучу абитуриенттерди кесипке багыттоо.

Аткарылууда:

- Бүтүрүүчүлөрдү аттестациялоо.

Ишке ашырууну жеңилдетүү үчүн каталогдогу милдеттер төмөнкүдөй бөлүштүрүлдү:

Бап 1. Жалпы милдеттер.

Бап 2. Дисциплинардык милдеттер – теориялык негиздер.

Бап 3. Дисциплинардык милдеттер – нозология.

Бап 4. Дарыгерлик манипуляциялар.

“Жалпы милдеттер” деп аталган 1-бапта бүтүрүүчү (560004 “стоматология” боюнча жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартына ылайык) ээ болууга тийиш болгон жалпы жана кесиптик компетенциялар саналган.

“Дисциплинардык милдеттер” деп аталган 2- жана 3-бапта дисциплинар боюнча милдеттер берилген. Ар бир дисциплинада “Теориялык негиздер” блогу бөлүнгөн, анда бүтүрүүчү билиши керек болгон билимдер берилген жана “клиникалык абалы/нозология” блогу бар, анда бүтүрүүчү аныктап жана\же дарылай турган патологиялык абалдардын, оорулардын тизмеси берилген.

Билим деңгээлин аныктоо төмөнкү түрдө бөлүштүрүлгөн:

	1-деңгээл	2-деңгээл
Клиникалык абал/ нозология	<i>Бүтүрүүчү төмөнкүлөргө жөндөмдүү жана өз алдынча жасай алат:</i> – дартты аныктоо иштеринин планын түзүү; – клиникалык диагноз коюу; – негизги дарылоо иштерин жасоо; – улуу курактагы бардык бейтаптарды калыбына келтирүү жана дартын аныктоо иштерин жасоо	<i>Бүтүрүүчү төмөнкүлөргө жөндөмдүү жана даяр:</i> - болжолдуу диагноз коюу; - тар багыттагы тийиштүү адиске кеңеш алууга жөнөтүү; - тар багыттагы адис тарабынан болжолдуу диагноз тастыкталгандан кийин, жүргүзүлүп жаткан дарылоонун жана оорунун алдын алуучу жана калыбына келтирүүчү иштерди көзөмөлдөө

“Дарыгерлик манипуляциялар” деп аталган 4-бапта бүтүрүүчү билүүгө жана өздөштүрүүгө тийиш болгон манипуляциялар берилген. Бүтүрүүчү билүүгө тийиш болгон көндүмдү төмөнкүдөй деңгээлдер менен бааланат:

	1-деңгээл	2-деңгээл
Дарыгерлик	Манипуляциялар	Өз алдынча иштөө үчүн

манипуляциялар	ымыркайлардан башка бардык курактагы оорулууларга колдонулуп көрүлүшү керек же өз алдынча иштөө үчүн муляж/тренажердо манипуляцияларды жасоо боюнча жетишерлик тажрыйбага ээ: – манипуляцияны туура жасоо техникасын билет	бейтап, муляж/тренажердо манипуляцияларды жасоо боюнча жетишерлик тажрыйбага ээ эмес: – манипуляцияны устаттын көзөмөлүндө жасай алат
----------------	---	--

Бардык дарыгерлик манипуляциялар шарттуу түрдө төмөнкүдөй топторго бөлүштүрүлгөн:

- Бейтапты сурамжылоо же анамнезин топтоо;
- Маалымат менеджменти;
- Физикалык текшерүүлөр;
- Жалпы манипуляциялар;
- Кечиктирилгис жардам көрсөтүүдөгү манипуляциялар;
- Манипуляциялар: -балдар жана чоңдордогу терапиялык стоматология;
-балдар жана чоңдордогу хирургиялык стоматология;
-ортопедиялык стоматология;
-ортодонтия.

Бап 1. ЖАЛПЫ МИЛДЕТТЕР

Жалпы милдеттерди универсалдык жана кесиптик компетенциялар түрүндө караса болот. Кесиптик компетенциялар дарыгердин кесиптик ишмердүүлүгүнө жараша бөлүштүрүлгөн.

Универсалдык компетенциялар

Жалпы илимий компетенциялар (ЖИК)	
ЖИК-1	Коомго маанилүү көйгөй жана процесстерди талдоого кесиптик жана коомдук иштеринин ар кайсы тармактарда табигый-илимий, математикалык жана гуманитардык ыкмаларды колдонууга жөндөмдүү жана даяр
ЖИК-2	Жарандык көз карашы калыптанышы үчүн, маанилүү саясий окуяларды жана тенденциялары талдоого, дүйнөлүк денгээлдеги тарыхый процесстердин мыйзам ченемдүүлүктөрүн талдоого, тарыхый мурастарды жана каада-салттарды сыйлоого, мамлекеттин олуттуу саясатын талдоого жөндөмдүү жана даяр

ЖИК-3	Тийиштүү коомдук, илимий жана адептик маселелер боюнча көз караштардын калыптанышы үчүн зарыл болгон заманбап маалыматтык технологияларды колдонуу менен маалымат топтоого, талдоого, түшүндүрүүгө жөндөмдүү жана даяр
ЖИК-4	Жамаатта иштей алууга, коомдук, этникалык, конфессионалдык жана маданий айырмачылыктарга сабырдуулук менен мамиле кылууга жөндөмдүү жана даяр
Аспаптык компетенциялар	
АК-1	Кесиптик тапшырмаларды аткаруу үчүн компьютердик технология жана системалуу жана прикладдык маанидеги программалык жабдуулар менен иштөөгө жөндөмдүү жана даяр
АК-2	Маалыматтык коопсуздуктун негизги талаптарын эске алуу менен маалыматтык, библиографиялык булактарды, маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонууга жөндөмдүү жана даяр
АК-3	Кесиптик иштерди аткаруу үчүн мамлекеттик жана расмий тилдерде жазуу жана оозеки түрүндө иш алып барууга, чет тилдердин бирин билүүгө жөндөмдүү жана даяр
ИК-4	Башкаруу ыкмаларын колдонууга; аткаруучулардын ишин уюштурууга; ар түрдүү көз караштар жаралган учурда өзүнүн кесиптик компетенциясынын алкагында жоопкерчиликти чечим кабыл алууга жөндөмдүү жана даяр
Коомдук-инсандык жана жалпы маданий компетенциялар	
КИК-1	Кесиптик ишмердүүлүгүндө адептик, деонтологиялык жана биоэтикалык принциптерди колдонууга жөндөмдүү жана даяр
КИК-2	Кесиптик сүйлөшүү ыкмаларын өздөштүрүүгө, адамдар менен мамиле түзүүгө, топто иштөөгө, чыр-чатактык кырдаалдарды ынанымдуу чечүүгө, коомдук, этникалык, конфессионалдык жана маданий айырмачылыктарды токтоолук менен кабылдоого жөндөмдүү жана даяр
КИК-3	Үзгүлтүксүз түрдө квалификациясын жогорулатып, өзүн-өзү таануу, өзүн-өзү өнүктүрүү иштерин жүргүзүүгө; убактысын туура бөлүштүрүүгө, иштерин туура пландаштырууга, уюштурууга, жеке инсандык жана кесиптик өнүгүү жана билим алуу стратегияларын түзүүгө жөндөмдүү жана даяр
КИК-4	Коомдо кабыл алынган моралдык жана укуктук ченемдерди эске алуу менен өз ишин жасоого, жашыруун маалымат менен иштөөдө тийиштүү мыйзам жана ченемдик актыларды сактоого, кабыл алган чечимдерине коомдук жана адептик жоопкерчиликти тартууга жөндөмдүү жана даяр
КИК-5	Эл алдында сүйлөөгө, логикалык жана далилдүү талдоого, дискуссияга жана каршы пикир билдирүүгө, тарбия жана билим берүү иштерин жүргүзүүгө, кызматташууга жөндөмдүү жана даяр

Кесиптик компетенциялар (КК)

Жалпы кесиптик компетенциялар	
КК -1	Дарыгерлик этиканын эрежелерин сактоого, жашыруун маалымат менен иштөө боюнча мыйзам жана ченемдик актыларды аткарууга, дарыгерлик сырды сактоого; дарыгерлик каталардын алдын алуу үчүн жасаган иштеринин жыйынтыгын талдоого, аны менен бирге дисциплинардык, административдик, жарандык-укуктук, кылмыш-жазалык жоопкерчилигин сезүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК-2	Сурамжылоо, физикалык кароо, клиникалык текшерүү жүргүзүп, алардын жообун жана заманбап лаборатордук-аспаптык изилдөөлөрдү жүргүзүүгө, оорулуулардан алынган биопсиялык, операциялык жана секциялык материалды морфологиялык жактан талдоого, балдар жана чоңдордун амбулатордук жана стационардык медициналык картасын толтурууга жөндөмдүү жана даяр
КК-3	Клиникалык синдромдорду патофизиологиялык багытта талдоого, жаш курактарын эске алуу менен балдардын жана чоңдордун ооруларын аныктоо, алдын алуу, дарылоо жана калыбына келтирүүдө тастыкталган ыкмаларды колдонууга жөндөмдүү жана даяр
КК-4	Асептика жана антисептика ыкмаларын колдонууга, медициналык аспаптарды пайдаланууга, дарылоочу жана дарт аныктоочу жайларда, балдардын саламаттыгын сактоочу жайларда санитардык тазалоо иштерин жүргүзүүгө, оорулуу балдар жана чоңдорго кам көрүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК-5	Тирүү адамдарды соттук-медициналык күбөлөндүрүү ишин жүргүзүүгө; соттук-медициналык экспертизанын объектилеринин лабораториялык текшерүүлөрдүн жыйынтыгын бет-жаак бөлүгүнүн адиси катары түшүндүрүп берүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК-6	Кесиптик милдеттерин аткаруу үчүн, бейтаптар менен иштөөдө колдонулуучу медициналык-техникалык аппаратура, компьютердик технологиялар менен иштөөгө, ар кандай булактардан маалымат алууга, заманбап маалымат технологияларын колдонуу мүмкүнчүлүктөрүнө ээ болууга жөндөмдүү жана даяр
КК-7	Кесиптештер, орто жана кичи медперсоналдар, чоңдор жана өспүрүмдөр, алардын ата-энелери, туугандары менен сүйлөшүүдө адептик жана деонтологиялык аспектилерди колдонууга жөндөмдүү жана даяр

Алдын алуу иштери	
АК-8	Саламаттык сактоо жана бекемдөөгө багытталган, өзүнө сергек жашоо образын, тиш ооруларын пайда кылуучу жана\же жайылтуучу себептердин алдын алууну, аларды эрте аныктоону, аларды пайда кылган жана өрчүткөн кесепеттерди аныктоону камтыган, мындан тышкары адамдын ден соолугун терс таасирин тийгизүүчү тегерегиндеги факторлорду жоюуга багытталган иш-чаралар топтомун жүргүзүүгө жөндөмдүү жана даяр
АК-9	Калк арасында өтө көп кездешкен оорулардын алдын алууга байланышкан иштерди жасоого жөндөмдүү жана даяр
АК-10	Коркунуч факторлорун эске алуу менен сергек жашоо образын калыптандыруу боюнча жалпы саламаттык иштерин жасоого, туура тамактануу боюнча кеңеш берүүгө, бет-жаак бөлүгү жабыркаган жана дени сак жана өнөкөт оорусу бар балдарды, чондорду диспансердик көзөмөлгө алуунун натыйжалуулугун баалоого жөндөмдүү жана даяр
АК-11	Калк арасындагы балдар жана чондордун саламаттык көрсөткүчү боюнча маалыматты топтоонун заманбап коомдук-гигиеналык ыкмаларды колдонууга, медициналык-статистикалык жактан талдоого жөндөмдүү жана даяр
АК-12	Балдар жана чондор арасында ооруну өрчүтүүчү табигый (анын ичинде климатогеографиялык) жана медициналык-коомдук факторлорду баалоо ыкмаларын колдонууга, аларды оңдоого, стоматологиялык, инфекциялык, паразитардык жана жугуштуу эмес оорулардын алдын алуу боюнча иштерди жасоого, гигиеналык маселелер боюнча санитардык багытта түшүндүрүү иштерин жүргүзүүгө жөндөмдүү жана даяр
АК-13	Эпидемияларга каршы иштерди жүргүзүүгө, радиациялык кырдаал начарлаган кезде, табигый кырсыктар жана башка кооптуу кырдаалдарда өзгөчө кооптуу жерлерде калкты коргоону уюштурууга жөндөмдүү жана даяр
АК-14	Тиш ооруларынын алдын алуучу кесиптик иштерди жасоого жөндөмдүү жана даяр
Дартты аныктоо иштери	
ДАК-15	Бейтаптын ооз көңдөйүнүн абалы тууралуу маалыматтарды камтыган медициналык анамнезин толук топтоп жана жазууга жөндөмдүү жана даяр
ДАК-16	Биологиялык материалдарды клиникалык-лаборатордук текшерүүлөрдүн негизинде, орган, система жана жалпы организм боюнча оорунун өтүү мыйзамдарын эске алуу менен диагноз коюуга жөндөмдүү жана даяр
ДАК-17	Айрым орган жана системалардын иштөө мыйзам ченемдүүлүктөрүн талдоого, ооруну жана патологиялык процесстерди өз учурунда аныктоо үчүн, анатомиялык-

	физиологиялык, морфологиялык негиздеги билимдерди жана чоң адамдын, өспүрүмдөрдүн жана балдардын организмнин функционалдык абалын баалоонун жана клиникалык-иммунологиялык текшерүүлөрдүн негизги ыкмаларын колдонууга жөндөмдүү жана даяр
ДАК-18	Бейтаптардын негизги патологиялык симптомдорун жана оору синдромдорун аныктоого, кечиктирилгис жана өмүргө коркунуч жараткан учурларды табуу үчүн негизги дарт аныктоочу иштерди аткарууга жөндөмдүү жана даяр
ДАК-19	Бардык курактагы оорулуулардын ооз көндөйүндөгү катуу жана жумшак ткандардын типтүү стоматологиялык ооруларын, тиш-жаак-бет аномалияларын аныктоого жөндөмдүү жана даяр
ДАК-20	Оорунун алдын алуу, дарылоо иштеринин ийгиликтүү болушу үчүн, балдар, өспүрүмдөр жана чоңдордогу дартты аныктоочу заманбап технологиялардын жыйынтыктарын талдоого, түшүндүрүп берүүгө жөндөмдүү жана даяр
Дарылоо иштери	
КК -21	Стоматологиялык ооруларды дарылоодо дары каражаттарынын фармакологиялык касиетине жараша топтоштуруп колдонуунун таасирин талдоого жөндөмдүү жана даяр
КК-22	Балдар жана чоңдор арасында өтө көп кездешкен стоматологиялык оорулар жана абалдарда негизги дарылоо иштерин жүргүзүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК-23	Стоматологиялык оорулардан жабыркаган оорулууларды коюлган диагнозуна ылайык туура дарылоого, медикаментоздук жана медикаментоздук эмес дарылоону тандоо алгоритмин ишке ашырууга жөндөмдүү жана даяр
КК-24	Балдар жана чоңдордун өмүрүнө коркунуч жаралып, кечиктирилгис жардам көрсөтүү зарыл учурда, биринчи медициналык жардам көрсөтүүгө, соматикалык оорулууларды пландуу жана ыкчам госпиталдаштырууга жөндөмдүү жана даяр
КК-25	Бет-жаак бөлүгү жабыркаган оорулууларга туура тамактанууну уюштурууда негизги принциптерди эске алып колдонууга жөндөмдүү жана даяр
Калыбына келтирүү иштери	
КК-26	Өтө кеңири тараган стоматологиялык ооруларда балдар, өспүрүмдөр, чоңдор арасында ар түрдүү калыбына келтирүүчү иш-чараларды (медициналык, коомдук жана кесиптик) өткөрүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК-27	Дарылоочу дене тарбия көнүгүүлөрүн, физиотерапияны, медикаментоздук эмес дарылоонун оң жана терс көрсөткүчтөрүн аныктоого, балдар, өспүрүмдөр, чоңдорду дарылоодо негизги курорттук факторлорду колдонууга жөндөмдүү жана даяр

Билим берүү иштери	
КК-28	Орто жана кичи медперсоналдарга бейтаптарды жана анын үй-бүлө мүчөлөрүн ооруну алдын алуучу-дарылоочу мекемелерге кабыл алуунун санитардык-гигиеналык эрежелерин үйрөтүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК-29	Чоңдорго, балдарга жана алардын туугандарына гигиеналык процедураларды жасоого, сергек жашоо образын калыптандырууга, бейтаптарга ооз көңдөйүнүн гигиенасын үйрөтүүгө жөндөмдүү жана даяр
Башкаруу-уюштуруу иштери	
КК-30	Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоо тармагында кабыл алынган ченемдик иш кагаздарын колдонууга, чоңдорго жана балдарга медициналык жардам көрсөтүү боюнча ар кыл типтеги стоматологиялык мекемелердин башкаруу, уюштуруу жана экономикалык иштерине билимин колдонууга жөндөмдүү жана даяр
КК-31	Стоматологиялык мекемелердин түзүмдүк бөлүмдөрүнүн иштерин талдоого, бейтаптарды медициналык багытта тейлөөдөгү заманбап медициналык-уюштуруучулук жана коомдук-экономикалык технологиялардын натыйжалуулугун баалоого жөндөмдүү жана даяр
КК-32	Башкаруу ыкмаларын колдонууга; аткаруучулардын ишин уюштурууга; кесиптик компетенциясынын алкагында ар түрдүү көз караштар жаралган учурда жоопкерчиликтүү башкаруучулук чечимдерди кабыл алууга жөндөмдүү жана даяр
КК-33	Дарылоочу-алдын алуучу мекемелердеги орто жана кичи медперсоналдардын ишин туура уюштурууга; стоматологиялык мекемелерде жүргүзүлүүчү негизги манипуляция жана процедураларга үйрөтүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК-34	Калктын эмгекке жарамдуулугун (убактылуу жана туруктуу) текшерүү маселелерин чечүүгө, тийиштүү кагаздарды толтурууга, оорулууну медициналык-коомдук экспертизага жөнөтүү зарылдыгын аныктоого, стоматологиялык оорулардан жабыркаган балдар, өспүрүмдөр, чоңдор арасындагы майыптыктын алдын алуу иштерин жүргүзүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК-35	Саламаттык сактоо тармагындагы жаңы ыкма жана технологияларды иштеп чыгууда маалыматтык коопсуздуктун негизги талаптарын сактоого жөндөмдүү жана даяр
Илимий-изилдөө иштери	
КК-36	Далилдүү медицинага таянган илимий-медициналык маалыматтарды, ата мекендик жана чет элдик тажрыйбаларды окуп-үйрөнүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК-37	Стоматологиялык ооруларды аныктоо, дарылоо, алдын алуу, калыбына келтирүү боюнча саламаттык сактоо тармагындагы

	айрым илимий-изилдөө жана илимий-прикладдык маселелерди чечүүгө жөндөмдүү жана даяр
КК–38	Жүргүзгөн изилдөөсүнө статистикалык талдоо жүргүзүп, баяндама даярдоого жөндөмдүү жана даяр
КК–39	Стоматология тармагына жаңы медициналык-уюштуруучулук технологияларды киргизүүдө инновациялык-технологиялык коркунучтардын жыйынтыгын баалоого жөндөмдүү жана даяр

БАП 2: ДИСЦИПЛИНАРДЫК МИЛДЕТТЕР – ТЕОРИЯЛЫК НЕГИЗДЕР

ТЕОРИЯЛЫК НЕГИЗДЕР		Денгээл
2.1. ФАРМАКОЛОГИЯ		
2.1.1. Базистик фармакология		
А. Жалпы фармакология		
Рецепт жазуу эрежелери, ар түрдүү рецептуралык бланкаларда рецепт жазуу. Рецепттердеги өзгөчө жазуулар. Дарылардын түрлөрү		1
ДК берүү жолдору, ДКнын сицишине таасир тийгизүүчү факторлор, ДКнын биологиялык мембрана аркылуу кириши, бөлүштүрүү, ДК зат алмашуусу, ДКнын чыгуу жолдору		1
ДКнын таасир тийгизүү принциптери жана түрлөрү. Кайталап бергенде ДКнын таасиринин өзгөрүшү. Кумуляция түрлөрү. Дарыларга көз карандылык (психикалык, физикалык)		1
В. Жеке базистик фармакология		
ДКнын негизги фармакологиялык ири жана майда топторунун классификациясы; алардын фармакологиялык касиеттери; ДКны колдонууга оң жана терс көрсөткүчтөр		1
ДКнын Борбордук жана перифериялык нерв системасына таасир этүүчү фармакокинетикасы, фармакодинамикасы		2
ДКнын аткаруучу органдардын ишине жана ткандык алмашуу процесстерине таасир этүүчү фармакокинетикасы, фармакодинамикасы		2
Химиотерапиялык каражаттардын фармакокинетикасы, фармакодинамикасы		2
2.1.2. Клиникалык фармакология		
А. Клиникалык фармакологиянын жалпы маселелери		
Дары каражаттарын туура колдонуунун (ДКТК) принциптери. МНН жана генерикалык ДКны колдонуу тууралуу БДСУнун сунуштамалары. П-дары тизмесин түзүүнүн, ар бир кырдаалга		2

ылайык П-дарыны тандоонун негизинде бейтапты жекече дарылоо принциби. ДКнын артыкчылыктуу фармакологиялык тобун тандоо критерийлери. КРдин Дары каражаттары тууралуу тизмесине жана далилдүү базага негизделген улуттук формулярды түзүү.	
Элиминация органдарынын иши бузулган чоңдор, балдар, кош бойлуу, бала эмгизген аялдарга ДКнын ар түрдүүчө таасир тийгизиши	2
Медикаментоздук дарылоонун коопсуздугун жогорулатуу үчүн ДКларды туура айкалыштыруу. ДКнын түрлөрү жана өз ара таасир тийгизүү принциптери. Коркунучту баалоо, алдын ала болжолдоо, ДКнын өз ара терс таасирлерин түзөтүү	2
Полипрагмазия түшүнүгү. Клиникалык тажрыйбада полипрагмазия менен күрөшүүнүн заманбап ыкмалары. Полипрагмазиянын коркунуч факторлору жана азайтуу ыкмалары	2
Б. Дары каражаттарынын коопсуздугу	
Фармкөзөмөлгө (GVP) тийиштүү тажрыйба эрежелери. Дарылардын жагымсыз реакцияларын (ДЖР) алдын ала болжолдоо, аныктоо, мониторинг жүргүзүү жана оңдоо. ДК коопсуздугу тууралуу карта жасоо – ДЖР боюнча “сары карта” түзүү. КР ССМдин жөнгө салуучу органына ДЖР боюнча үзгүлтүксүз маалымат берүү. Кечиктирилгис жардам көрсөтүүнү талап кылган дарылык-индуцирленген патологиялык абалдар	2
2.2. НУР МЕНЕН ДАРТ АНЫКТОО ЖАНА МЕДИЦИНАЛЫК РАДИОЛОГИЯ	
Бейтаптарды рентгенологиялык текшерүүлөрдүн жыйынтыктарын талдоо	1
Ар түрдүү рентгенограммаларды окуу ыкмаларын билүү	1
Рентгендик нурлануунун физикалык негиздерин жана колдонулуп жаткан нурлануунун түрлөрү	1
Рентгенологиялык текшерүүлөр (буталык рентгенография, ортопантомография, радиовизиография, КТ, сиалография).	1
Стоматологиялык радиографиянын негизин түзгөн принциптер	1
Бет-жаак бөлүгүнүн ткандарындагы шишик жана шишик сымал пайда болууларды аныктоо жана дарылоо ыкмалары	2
Балдар жана чоңдордун чыккый-ылдыйкы муунундагы, шилекей безиндеги ооруларды аныктоо ыкмалары	2
Рентгенограммадан тиштердин жана бет сөөктөрүнүн чыгып же сынып кеткенин аныктоо	1
Рентгенограммадан ооз көңдөйүндөгү сынып же чыгып кетүүлөрдүн, эркин газдын, гидро- жана пневмоторакстын ж.б. бардыгын аныктоо	2
Стоматологиялык тажрыйбадагы нур менен ультраүн менен дарт аныктоонун жыйынтыктарын баалоо	2

А. Иондоочу радиациянын таасирлери	
Иондоочу нурлануунун натыйжалуу эквиваленттүү өлчөмү (НЭӨ)	2
Иондоочу нурлануулар менен жүргүзүлгөн изилдөө ыкмаларынын организмге тийгизген таасирлери тууралуу бейтаптарга маалымат берүү	1
В. Компьютердик томография (КТ)	
КТнын техникалык параметрлери: детектор, сүрөттү түшүрүү, күчөтүү, Хаунсфилд шкаласы. Рентгендик нурлануунун алсыздануу коэффициенти. КТ-томографтар мууну. КТ-сүрөттөрүндө колдонулган терминологиялар	2
БЖБ (бет-жаак бөлүгүнүн) патологияларында КТ жасоого оң жана терс көрсөткүчтөр, изилдөөнүн башка рентгенологиялык ыкмалары менен салыштырма мүнөздөмөсү	2
С. Ультраүндүк изилдөө (УҮИ)	
УҮИнын техникалык параметрлери: сүрөт тартуу, Допплер эффекти, трансдьюсерлер же УҮ-датчиктери. УҮ-сканограммаларда колдонулуучу терминологиялар	2
Нур менен дарт аныктоодогу башка ыкмаларга салыштырмалуу УҮИнин артыкчылыктары жана кемчиликтери. УҮИге оң жана терс көрсөткүчтөр	2
Д. Магниттик-резонанстык томография	
МРТнын техникалык параметрлери: магнетизм, радиожыштык, релаксация мөөнөтү, ткандардын сигналдык мүнөздөмөсү. МРТ-сүрөтүндө колдонулуучу терминологиялар	2
МРТ текшерүүгө оң жана терс көрсөткүчтөр жана коопсуздук чаралары	2
Е. Контрасттык заттар	
Контрасттык заттар: түрлөрү, оң жана терс көрсөткүчтөр	1
Контрасттык заттар: терс таасирлери, алдын алуу, дарылоо	1
2.3. КООМДУК САЛАМАТТЫК САКТОО ЖАНА САЛАМАТТЫК	
Коомдук саламаттык сактоодогу негизги терминдер жана түшүнүктөр	
Коомдук саламаттык сактоодогу негизги терминдер жана түшүнүктөр: дени сактык жана оору, патогенез, этиология жеке жана коомдук саламаттык, коомдук саламаттык сактоо, ден соолукту чыңдоо, жашоо образы	1
Биринчилик, экинчилик жана үчүнчүлүк алдын алуу түшүнүгү	1
Бейтапкана жана ооруканалардын дарылоо бөлүмдөрүнүн түзүлүшү жана жабдылышы; стоматологиялык багыттагы медициналык мекемелердин санитардык-гигиеналык талаптары	1
Ар кандай курактагы калктын стоматологиялык саламаттыгынын абалын баалоо	1

А. Медициналык статистика	
Медициналык статистиканын теориялык негиздери	1
Статистикалык изилдөөнү уюштуруу. Изилдөөлөрдү текшерүүнүн статистикалык ыкмалары. Салыштырма чоңдуктарды (салыштырма чоңдук түшүнүгү, салыштырма чоңдуктардын типтери – экстенсивдүү, интенсивдүү, катышы, көрсөтмөлүүлүгү, аныктамасы, эсептөө жолдоруу, колдонулуу тармагы, мүнөздөмөсү)	1
Орточо чоңдуктарды эсептөө ыкмалары. Вариациялык катар жана алардын түрлөрү (мода, медиана, орточо арифметикалык сан, орточо квадраттык сан, вариация коэффициентин, лимит, амплитуда). Балдардын саламаттыгын баалоо үчүн орточо чоңдуктарды колдонуу	1
Статистикадагы тактыкты текшерүү ыкмалары. Жыйынтыктардын тактыгын текшерүүнүн параметрлик жана параметрлик эмес ыкмалары тууралуу жалпы жоболор	1
Корреляция коэффициентин жана аны баалоо. Корреляция коэффициентин эсептөө ыкмалары, мааниси жана практикада колдонулушу. Стандартташтыруу ыкмалары	1
Динамикалык катарлар. Динамикалык катардын көрсөткүчтөрү, эсептөө жана практикада колдонуу	1
Статистикадагы графикалык сүрөттөр, кубулушту талдоодо колдонуу	1
В. Демографиялык көрсөткүчтөр, маалымат булагы	
Калкты каттоо. Калкты каттоо калктын саны тууралуу маалымат булагы катары. Калктын жаш курактык, жыныстык түзүмүнүн типтери. Калктын санынын өсүшү-азайышы, анын түрлөрү	1
Төрөлүү жана көбөйүү	1
Калктын өлүм көрсөткүчү. Ымыркайлардын жана перенеталдык өлүм, алардын негизги себептери	1
Төрөлгөндө күтүлүүчү жашоо узактыгы жана орточо жашоо узактыгы	1
Калктын табигый жол менен өсүшү. Оорулардын түрлөрү, көрсөткүчтөрү. ОЭК (оорулардын эл аралык классификациясы) – 10	1
Калктын оорулары. Оорулардын түрлөрү, көрсөткүчтөрү, ОЭК-10	1
Майыптык: топтору, себептери, көрсөткүчтөрү	1
С. Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоо системасы	
Республиканын калкына дарылоо-алдын алуу жардамын уюштуруу	2
КССтин негизги иштеринин түрлөрү	1
Биринчилик медициналык-санитардык жардам	1

Стационардык жардамды уюштуруу	2
D. Оорунун алдын алуу жана ден соолукту чыңдоо	
Ден соолукту чыңдоо. “21-жүз жылдыктагы бардыгына чың ден соолук” аттуу ВО глобалдык саясаты	2
Балдардын, өспүрүмдөрдүн, жаштардын, чоңдордун ден соолугун сактоо жана чыңдоо	2
Аялдардын ден соолугун сактоо жана чыңдоо принциптери	2
Балдар, өспүрүмдөр жана жаштардын сергек жашоо образын калыптандырууда ден соолукту чыңдоо кызматынын ролу	2
E. Медициналык камсыздандыруу	
Медициналык камсыздандыруунун мыйзамдык негиздери	2
Медициналык камсыздандыруунун түрлөрү жана принциптери	2
Медициналык камсыздандырууну уюштуруу: медициналык камсыздандыруунун субъектилери, алардын укуктары, милдеттери, келишимдин негизиндеги өз ара таасирлери	2
F. Саламаттык сактоонун экономикасы	
Саламаттык сактоо экономиканын бир тармагы катары. Саламаттык сактоо базар мамилелеринин алкагында	1
Ден соолук экономикалык категория катары. Саламаттык сактоону каржылоо	1
Саламаттык сактоодогу жеке ишкерликтин өзгөчөлүктөрү	1
2.4. ЖАЛПЫ ГИГИЕНА	
A. Айлана-чөйрө гигиенасы (экологиялык медицина), методологиялык аспектилери	
Булганган айлана-чөйрөнүн адамга тийгизген таасирин баалоо (өлчөө ыкмалары, жарым-жартылай сандык процедуралар, индикаторлор, коопсуздук ченеми жана чектери)	2
Калк жайгашкан жердеги таза суунун, топурактын, атмосфералык абанын, жабык мекемелердеги абаны гигиеналык текшерүү жана ден соолукка тийгизген таасири	1
Мекемелердин табигый жана жасалма жарыктандырылышынын гигиеналык текшерүү. Жарыктын жетишсиздигине байланышкан оорулардын алдын алуу	1
Айлана-чөйрөнүн терс таасирлеринин адамдын ден соолугуна тийгизген коркунучун баалоо	1
Курулуш жана жабдуу материалдарынын сапатына байланышкан оорулардын алдын алуу	2
Иондоочу нурлануунун табигый жана жасалма булактары Нурлануудан жабыркоонун алдын алуу	1
B. Тамактануу гигиенасы	
Туура тамактануунун гигиеналык негиздери. Тамактануу макамын	1

баалоо	
Алиментардык жактан көз каранды болгон оорулардын, тамактан уулануулардын алдын алуу	1
Тамак-аш азыктарынын сапаттуулугун текшерүү. Тамактануу коопсуздугун камсыздоо принциптери	1
С. Балдар жана өспүрүмдөр гигиенасы	
Балдар жана өспүрүмдөрдүн физикалык өрчүүсүн гигиеналык текшерүү	1
Мектептерде жана мектепке чейинки мекемелердеги окуу-тарбия процессин гигиеналык текшерүү	1
Д. Дарылоо-алдын алуу мекемелеринин гигиенасы	
Биринчилик, экинчилик жана үчүнчүлүк алдын алуу түшүнүгү	1
Саламаттык сактоо уюмдарын жайгаштыруу, пландаштыруу жана жабдууларына коюлган гигиеналык талаптар	1
Оорукана ичиндеги жугуштуу оорулар жана алардын алдын алуу	1
Дарылоо-алдын алуу уюмдарындагы радиациялык коопсуздук негиздери	1
Е. Эмгек гигиенасы (кесиптик гигиена)	
Зыяндуулук жана кооптуулук деңгээли боюнча эмгек шарттарын баалоо	1
Эмгектин оордугу жана чыңалуусу, алардын адам ден соолугуна тийгизген таасирин баалоо критерийлери	1
Физикалык, химиялык жана биологиялык факторлордун терс таасирлери менен байланышкан оорулардын алдын алуу	1
Өндүрүштө дарыгерлердин оорунун алдын алуу иштерин уюштуруулары жана өткөрүүлөрү	1
Кесиптик ооруларды жана дарылоо багытындагы иштердеги ууланууларды изилдөө	1
Медициналык кызматкерлердин эмгек гигиенасы	1
Ф. Жеке гигиена	
Сергек жашоо образынын принциптери	1
Дене, тери, ооз көңдөйү, кийим жана бут кийимдин гигиенасы	1
Психогигиена жана психопрофилактиканын негиздери, жамаат жана үй-бүлөлөрдө коомдук көнүшүү негиздери	2
2.5. ЭПИДЕМИОЛОГИЯ	
Эпидемиологиянын теориялык негиздери	
Эпидемиологиянын теориялык жана усулдук концепциялары. Эпидемиялык процесстин өрчүүсүнүн негизги мыйзам ченемдүүлүктөрүн аныктоо. Оорулардын алдын алууда биринчилик звенодогу дарыгердин ролу	1

Калк арасындагы ооруларды ретроспективдүү жана ыкчам эпидемиологиялык талдоо жүргүзүү. Изилдөөнүн сүрөттөө, аналитикалык жана эксперименталдык ыкмалары	1
Саламаттык сактоо уюмдарында инфекциялык көзөмөл жүргүзүү негиздери, анын компоненттери жана уюштуруу принциптери. Бейтап жана медициналык кызматкердин коопсуздугун камсыздоо иштери. Дезинфекция, стерилизация, дезинсекция жана дератизациянын теориялык негиздери. Инфекциялык көзөмөл түшүнүгү	1
А. Жугуштуу оорулардын эпидемиологиясы	
Калктын эпидемиологиялык жыргалчылыгын камсыздоо боюнча аэрозолдук, ичеги-карындык, трансмиссивдик, паразитардык, гемоконтакттык, ИСМП, өтө кооптуу жана карантинге жабылуучу жугуштуу оорулардын очогунда эпидемияга каршы жана оорулардын алдын алуучу иш-чараларды комплекстүү жүргүзүүнүн программа жана планын түзүү	2
В. Жугуштуу эмес оорулардын эпидемиологиясы	
Жүрөк-кан тамыр, онкологиялык, урологиялык, респиратордук оорулардын, жаракаттардын, генетикалык жактан шартталган оорулардын ж.б. эпидемиологиясы жана алардын алдын алуу	2
Аскер эпидемиологиясы түшүнүгү, максаттары, милдеттери. Каршылаш тарапка бактериологиялык каражат колдонууда жана өзгөчө кырдаалдарда эпидемияга каршы жана оорулардын алдын алуу иштери	2
Бейтаптарга сапаттуу медициналык жардам көрсөтүүгө багытталган далилдүү медицинанын негиздеринин клиникалык эпидемиологиясы. Эпидемиологиянын, клиникалык эпидемиологиянын жана далилдүү медицинанын өз ара байланышы. Ооруларды аныктоо, дарылоо, алдын алууда ДМдин ролу жана мааниси	2
2.6. СОТТУК МЕДИЦИНА	
А. Өлүк	
Өлүм, өлүмдү\клиникалык өлүмдү симуляциялоо мүмкүнчүлүгү (соттук аспектилер)	1
Өлүмдөн белгилери (өлүк тактары, өлүктүн катып калышы, чириши)	2
Өлгөн мезгилин аныктоо (өлгөндөн кийинки өзгөрүүлөр аркылуу)	2
Өлүмдүн себебин аныктоо (соттук); (кокустуктан өлүү, өзүн өзү өлтүрүү, киши колдуу болуу, табигый өлүм, себеби такталбаган өлүм)	2
Аутопсия, соттук көрсөткүчтөр, өлүм тууралуу укук коргоочу\соттук органдарга кабар берүүнүн жоболору, соттук көрсөткүчтөр	2

В. Жабыркоонун юридикалык аспектилери	
Жабыркоолорду юридикалык жактан классификациялоо (жеңил зыян тартуу, бир аз оорураак, оор зыян тартуу\жабыркоо, атайылап зыян келтирүү/ шалаакылыктын натыйжасында зыян келтирүү)	2
Мыкаачылык мамиле, кыйноолор (соттук аспектилер)	2
С. Соттук травматология	
Жабыркоолордун физикалык жана биохимиялык принциптери	2
Жаракаттар, алардын классификациясы, түрлөрү: тери/сөөк/баш ж.б. (соттук аспектилер)	2
Бет-жаак бөлүгүнүн жумшак ткандарынын жарааттары (соттук аспектилер)	2
Ок атуучу куралдардан жаракат алуу (соттук аспектилер)	2
Асфиксия (соттук аспектилер), асфиксиянын классификациясы жана белгилери	2
Жылуулуктан жана электрден жабыркоо (соттук аспектилер)	2
Бет-жаак бөлүгүнүн жабыркоолорунун соттук-медициналык экспертизасы	2
Инсанды идентификациялоо экспертизасы. Стоматологиялык экспертизанын өзгөчөлүктөрү	2
Д. Укук таануу	
Дарт аныктоо жана дарылоо иштерин бейтапка түшүндүрүп, анын макулдугун алуунун талаптары жана эрежелери	2
Ар кандай курактагы дарыгер жана бейтаптардын жарандык укуктарын коргоо	2
Дүйнөлүк тарыхый процесстердин өрчүүсүнүн негизги мыйзам ченемдүүлүктөрү жана тенденциялары	2
Дарыгердин кесиптик жүрүм-турумунун моралдык-адептик ченемдери, эрежелери жана принциптери, бейтап жана дарыгердин укуктары, эл аралык, ата мекендик кесипкөй медициналык ассоциациялардын жана уюмдардын негизги адептик документтери	2
Эмгек тууралуу укуктук-ченемдик актылар, КР Эмгек мыйзамынын практикалык кырдаалдардагы ченемдери	2
Ар кандай курактагы бейтаптардан, алардын туугандарынан, жакындарынан “макулдашуу” эрежелеринин талаптарынан ылайык түшүндүрө билүү көндүмдөрү	2
2.7. БИЙИК ТООЛУУ КЛИМАТОТЕРАПИЯ	
Бийик тоолуу климатотерапия	2
2.8. МЕДИЦИНАЛЫК РЕАБИЛИТАЦИЯ ЖАНА ФИЗИОТЕРАПИЯ	
А. Оорулуу балдар жана чоңдорду калыбына келтирүүдө колдонулуучу дарылоонун физикалык ыкмаларынын негиздери	
Медициналык реабилитациядагы негизги терминдер жана түшүнүктөр: жалпы физиотерапия, дарыгерлик көзөмөл, санаториялык-курорттук дарылоо	1

В. Жалпы физиотерапия	
Физиотерапия медициналык адистик жана оорулуу балдарды жана чоңдорду дарылоодо жана калыбына келтирүүдө табигый жана өзгөрүүгө учураган физикалык факторлорду колдонуу тууралуу илим катары	2
Санаториялык-курорттук дарылоо. Климат менен дарылоо. Негизги табигый аймактардын медициналык мүнөздөмөсү. Аэротерапия, гелиотерапия, талассотерапия. Бийик тоолуу климатотерапия. Кыргызстандын курорттору, оң жана терс көрсөткүчтөр	2
С. Стоматологиядагы физиотерапия	
Туруктуу ток. Гальванизация жана дарылык электрофорез. Аппаратура, электроддор. Стоматологиядагы электрофорездин дарылоо ыкмалары жана өзгөчөлүктөрү. Стоматологиялык оорулардагы оң жана терс көрсөткүчтөр	1
Өзгөрмөлүү ток. Физикалык мүнөздөмөсү, классификациясы. Дарсонвализация, ультратонотерапия, индуктотермия. УВЧ-, СВЧ- жана КВЧ-терапия. Колдонуу өзгөчөлүктөрү, дарылык таасир этүү механизмдери. Аппаратура, электроддор. Дарылоо ыкмалары. Стоматологиялык оорулардагы оң жана терс көрсөткүчтөр	1
Импульстук токтор жана аларды дарылоодо колдонуу. Электросон, диадинамотерапия, амплипульстерапия, физиологиялык жана терапиялык таасир этүү механизмдери, стоматологиялык оорулардагы оң жана терс көрсөткүчтөр. Электродиагностика. Булчуңдарды электростимуляциялоо. Аппаратура, дарылоо ыкмалары	1
Жарык менен дарылоо. Жарык агымынын физикалык мүнөздөмөсү. Инфракызыл жана көзгө көрүнгөн нурлар. Ультракызгылт нурлануулар. Жарыктын таасир этүү механизмдери. Аппаратура. Дарылоо ыкмалары. Стоматологиялык оорулардагы оң жана терс көрсөткүчтөр	1
Биоэтика	
Балдар жана чоңдордун ден соолугу тууралуу окуу, аны чыңдоо ыкмалары	1
Медициналык этика түшүнүгү. “Дарыгер-бейтап”, “дарыгер-туугандардын” өз ара мамилелери	1
Кыргызстандагы, ошондой эле андан тышкары коомдук кырдаалды талдоо жана баа берүү	1
Көз карашын билдирүү, талдоо, логикалык ой жүгүртүү, эл алдында сүйлөө, моралдык-адептик аргументтерди келтирүү, талаш-тартышка, тегерек столдорго катышуу көндүмдөрү	1
Дарыгерлик деонтология жана медициналык этика принциптери	1

Ички оорулар	
Бейтаптын медициналык анамнезин толук топтоо, оорулууга, анын туугандарына суроо берүү (биологиялык, медициналык, психологиялык жана коомдук маалымат)	2
Көп кездешкен оорулардын этиология, патогенезин аныктоо, дарылоо жана алдын алууларын билүү	1
Типтүү формада өткөн өтө көп кездешкен оорулардын клиникалык картинасы, өтүү өзгөчөлүктөрү жана мүмкүн болуучу кабылдоолору	1
Терапиялык, хирургиялык жана инфекциялык багыттагы оорулуулардын клиникалык, лаборатордук жана аспаптык аныктоонун заманбап ыкмалары	1
Текшерүүлөрдүн жыйынтыктарын түшүндүрүү, бейтапка болжолдуу диагноз коюу, этиотроптук жана патогенетикалык каражаттарды эске алуу менен тандалып алынган ыкмаларга болгон көрсөткүчтөрдү тариздөө	1
Диагностук тактоо үчүн кошумча изилдөөлөрдүн көлөмүн белгилөө; клиникалык диагнозду тариздөө	1
Негизги патологиялык синдромдордо жана кечиктирилгис учурларда конкреттүү оорулууларды фармакотерапиялоонун негиздемелери. Дары каражаттарын берүү, анын режими жана ченеми	1
Жүргүзүлүп жаткан дарылоонун натыйжалуулугун жана коопсуздугун баалоо	2
Бейтаптарга болжолдуу диагноз коюу алгоритми жана зарыл учурда кошумча текшерүүлөр үчүн адис дарыгерлерге жөнөтүү	2
Оорулууларга кеңири клиникалык диагноз коюу алгоритми	2
Адам өмүрүнө коркунуч жаралган жана кечиктирилгис кырдаалдарда биринчи медициналык жардам көрсөтүүдө негизги дарылоо жана дарт аныктоо ыкмаларын аткаруу алгоритми	2
Кечиктирилгис жасалуучу иштердин ыкмалары жана ооруканага жаткыруучу көрсөткүчтөр	2
Далилдүү медицина	
Далилдүү медицина. Далилдүү медицинанын негизги түшүнүктөрү	1
Далилдүү медицинанын негизинде биринчилик жана экинчилик алдын алуу ыкмаларын колдонуу	2
Жашаган жериндеги факторлордун таасиринен ден соолугунун абалынын өзгөрүүлөрүнүн (анын ичинде стоматологиялык) себеп-натыйжалаш байланышын тактоо	1
Далилдүү базага негизделген медикаментоздук дарылоонун маалымат булактары. Далилдүүлүк деңгээли	1

БАП 3. ДИСЦИПЛИНАРДЫК МИЛДЕТТЕР – НОЗОЛОГИЯЛЫК ТҮРЛӨРҮ

3. НОЗОЛОГИЯНЫН АТАЛЫШЫ	ДЕНГЭЭЛ
3.1. БАЛДАР ЖАНА ЧОҢДОРДУН ТИШИН ДАРЫЛОО: ТИШТЕРДИН КАРИОЗДУК ЭМЕС ООРУЛАРЫ	
Гипоплазия	1
Флюороз	1
Гиперплазия	1
Тубаса бузулуулар	2
Жаракаттан жабыркоолор	1
Шынаа сымал кемтик	1
Тиштердин сүрүлүшү	1
Тиштердин катуу ткандарынын некрозу, эрозиясы	1
Тиштердин чириши:	
Баштапкы чириши	1
Үстүртөн	1
Орточо	1
Терең	1
Тиштин чиришинин компенсирленген түрү	1
Тиштин чиришинин субкомпенсирленген түрү	1
Тиштин чиришинин декомпенсирленген түрү	1
Тиштин пульпасынын оорулары	
Бир тамырлуу тиштердин курч кармаган очогунун оорусу	1
Бир тамырлуу тиштердин курч кармаган диффуздук оорусу	1
Бир тамырлуу тиштердин өнөкөт фиброздук оорусу	1
Бир тамырлуу тиштердин өнөкөт гангреноздук оорусу	1
Бир тамырлуу тиштердин өнөкөт гипертрофиялык пульпити	1
Бир тамырлуу тиштердин өнөкөт курч кармаган пульпити	1
Периодонт оорулары	
Бир тамырлуу тиштердин катуу кармаган сероздук үстүңкү периодонтити	1
Бир тамырлуу тиштердин катуу кармаган ириндүү үстүңкү периодонтити	1
Бир тамырлуу тиштердин өнөкөт фиброздук периодонтити	1
Бир тамырлуу тиштердин өнөкөт гранулематоздук периодонтити	1
Бир тамырлуу тиштердин өнөкөт гранулдашкан периодонтити	1
Бир тамырлуу тиштердин күчөп кеткен өнөкөт периодонтити	1
Пародонт оорулары	
Гингивит	1
Пародонтит	2
Пародонтоз	2

Пародонтолиз	1
Пародонтома	1
Ооз көндөйүнүн былжыр челинин (ОКБЧ) оорулары	
ОКБЧнын жаракаттык жабыркоолору	1
ОКБЧнын лейкоплакиясы	2
ОКБЧ жугуштуу оорулары	
Курч кармаган герпетикалык стоматит	2
Рецидив берүүчү герпетикалык стоматит	2
Герпангина	2
Кызамык стоматити	2
Суу чечек стоматити	2
Курчалма герпес	2
ОКБЧнын шарпы	2
Венсандын жаралуу-некротикалык стоматити	2
Импетиго	2
Шанкрформалуу пиодермия	2
ОКБЧнын кургак учугу	2
ОКБЧнын сифилиси	2
ОКБЧнын кандидозу	2
ОКБЧнын актиномикозу	2
ОКБЧнын аллергиялык оорулары	
Көп формалуу экссудативдүү эритема	2
Өнөкөт кайталануучу афтоздук стоматит	2
Бехчет синдрому	2
Экзогендик уулануулардагы ОКБЧнын өзгөрүүлөрү	2
Айрым системалардын ооруларында жана зат алмашуунун бузулууларында ОКБЧнын өзгөрүүлөрү	
Гипо-, авитаминоз	2
Эндокриндик системанын оорулары	2
Ичеги-карын системасынын оорулары	2
Жүрөк-кан тамыр системасынын оорулары	2
Кан системасынын оорулары	2
Нерв системасынын оорулары	2
Коллагеноздор	2
Системалуу ооруларда	2
ОКБЧнын дерматоздогу өзгөрүүлөрү	
Көбүкчө	2
Кызыл жалпак темирөткү	2
Кызыл бөрү жатыш	2
Тилдин өз алдынча оорулары жана аномалиялары	
Бырыштуу глоссит	2
Ромб сымал глоссит	2
Кара, түктүү тил	2

Хейлит (эрин оорулары)	
Эксфолиативдүү хейлит	2
Жөнөкөй гландулярдык хейлит	2
Контакттык аллергиялык хейлит	2
Актиниялык хейлит	2
Метеорологиялык хейлит	2
Атопиялык хейлит	2
Экзематоздук хейлит	2
Макрохейлит	2
3.2. ОРТОПЕДИЯЛЫК СТОМАТОЛОГИЯ:	
Тиштин таажы бөлүгүнүн толук кемтиги	1
Жарым-жартылай жана экинчилик адентия	2
Жарым-жартылай экинчилик адентияда тиш катарларынын жана кабышуулардын бузулуулары	2
Патологиялык жешилүү	2
Ооз көңдөйүнүн жумшак ткандарына жасалма тиштин материалдарынын таасири (ОКБЧнын аллергиялык жана токсиндик реакциялары)	
Аллергиялык стоматит	2
Токсиндик стоматит	2
Гальваноз	2
Чыкый-ылдыйкы жаак муунунун (ЧЫЖМ) оорулары	
ЧЫЖМ дисфункциясы	2
Артриттер	2
ЧЫЖМ көнүмүш чыгып кетүүлөрү	2
Чайноочу булчуңдардын контрактурасы	2
Чондордун тиштеринин жана кабышууларын аномалиясы	
Мезиалдык кабышуу	1
Дисталдык кабышуу	1
Ачык кабышуу	1
Терең кабышуу	1
Кайчылаш кабышуу	1
Айрым тиштердин аномалиясы	1
Толук экинчилик адентия	1
Пародонт оорулары	
Жаракаттык окклюзия жана анын түрлөрү	2
Пародонтиттердеги тиш катарларынын деформациясы	2
Чондордун катуу жана жумшак ткандарынын тубаса жана кийин пайда болгон кемтиктери	
Бет-жаак бөлүгүнүн сыныктары жана кемтиктери	
Үстүңкү жаактын сыныктарында ортопедиялык дарылоо	2
Ылдыйкы жаактын сыныктарында ортопедиялык дарылоо	2

Туура эмес өсүп калган сыныктарды ортопедиялык дарылоо	2
Жалган муундарды ортопедиялык дарылоо	2
Бет-жаак бөлүгүнүн кийин пайда болгон кемтиктеринде бет-жаакты протездөө	2
3.3. ОРТОДОНТИЯ	
Тиштердин санынын аномалиялары	
Гипердентия (тиштердин санынын ашыкча болушу)	1
Гиподентия (тиштердин жарым-жартылай же толук жок болушу)	1
Тиштердин формасынын жана көлөмүнүн аномалиялары	1
Тиштердин формаларынын аномалиялары	1
Тиштердин өңүнүн аномалиялары	1
Тиштердин өлчөмүнүн аномалиялары (узундугу, туурасы, калыңдыгы)	1
Тиштердин катуу ткананын аномалиясы	1
Тиштердин катуу ткандарынын гиперплазиясы	1
Макродентия	1
Микродентия	1
Тиштердин жайгашуусунун аномалиялары (бир, эки, үч багытта)	
Жыш болушу	1
Диастема	1
Жылышуу	1
Тортоаномалия	1
Тремалар	1
Транспозиция	1
Өзү же жанындагы тиштер туура эмес жайгашкандыгынан ретенирленген же импакттуу тиштер	1
Тиш катарларынын аномалиялары	
Форманын бузулушу	1
Көлөмүнүн бузулушу (трансверсалдык багытта – тарышы, кеңейиши; сагитталдык багытта – узарышы, кыскарышы)	1
Тиштердин жайгашуусунун уламалалуугунун бузулушу, жайгашуунун симметриялуулугунун бузулушу	1
Чектеш тиштердин тийишүүлөрүнүн бузулушу (жыштыгы же алыс жайгашуусу)	1
Жаактардын аномалиялары	
Көлөмдүн бузулушу (сагитталдык багытта – кыскарышы, узарышы; трасверсалдык багытта – тарышы, кеңейиши; вертикалдык багытта – бийиктигинин узарышы жана кыскарышы; 2 жана 3 багыттагылар айкашкан)	2
Жаак бөлүктөрүнүн өз ара жайгашууларынын бузулуулары, жаактардын жайгашуусунун бузулушу	2
Тиш катарларынын окклюзияларынын аномалиялары	

Сагитталдык багытта (дисталдык, мезиалдык)	2
Вертикалдык багытта (кашка тиштердин дизокклюзиясы, түз окклюзия, кашка тиштердин терең окклюзиясы)	2
Трансверсалдык багытта (кайчылаш окклюзия, вестибулоокклюзия, лингвоокклюзия, палатоокклюзия)	2
3.4. БАЛДАР ЖАНА ЧОҢДОРДУН ХИРУРГИЯЛЫК СТОМАТОЛОГИЯСЫ ЖАНА БЕТ-ЖААК ХИРУРГИЯСЫ	
Ооруну жергиликтүү басаңдатуу	1
Ооруну жалпы басаңдатуу	2
Ооруну жергиликтүү басаңдатуу учурунда пайда болуучу кабылдоолор	1
Гематома	1
Анестетикке уулануу	2
Үчүлүк нервдин бутакчаларынын кесиги	2
Тери ишемиясы	1
Ооруну жергиликтүү басаңдатуудан кийин пайда болуучу кабылдоолор	
Инъекциядан кийинки абсцесс	2
Инъекциядан кийинки оору	1
Сүт жана туруктуу тиштерди жана алардын тамырларын жулуу иштери	1
Тишти жулуу операциясынын учурунда пайда болуучу кабылдоолор	2
Чуңкурчалардан кан агуулар	1
Тиштин таажы жана тамыр бөлүгүнүн жулунушу	1
Үстүнкү жаактын дөбөчөсүнүн сыныгы	2
Үстүнкү жаактын перфоративдүү синусити	2
Тишти жулуу операциясынан кийин пайда болуучу кабылдоолор	
Альвеолит	1
Операциядан кийинки шишик	2
Экстракциядан кийинки невралгия жана неврит	2
Тишти татаал жана тийгү эмес жулуу	2
Тиштин жарып чыгууларынын оорулары	2
Перикоронит	1
Периодонтит	1
Тишти сактоочу операциялар	2
Одонтогендик периостит	1
Одонтогендик остеомиелит	2
БЖБ абсцесстери	2
БЖБ флегмоналары	2
Бет веналарынын тромбофлебити	2
Үңкүрлүү синус тромбозу	2

Сепсис, септикалык шок	2
Одонтогендик медиастинит	2
БЖБ актиномикозу, кургак учугу, сифилиси	2
БЖБ фурункул жана карбункулу	2
БЖБ тилмеси	2
БЖБнын жана моюндун лимфаденити	2
Үстүңкү жаактын одонтогендик синусити	2
Тиштердин жылып кетүүлөрү жана сыныктары	2
Жаактардын альвеолярдык өсүндүсүнүн сыныгы	2
БЖБнын жумшак бөлүктөрүнүн октон башка нерселерден жабыркоолору	2
Мурун сөөктөрдүн сыныктары	2
Үстүңкү жаактын бет сөөктөнүн жана бет сөөк догоолорунун сыныктары	2
Үстүңкү жаактын октон башка нерселерден жабыркоолору	2
Ылдыкы жаактын октон башка нерселерден жабыркоолору	2
БЖБнын айкашкан жана аралаш жабыркоолору	2
Ыкчам иммобилизациялоо ыкмалары	2
Жаактардын жаракаттык остеомиелити	2
Беттин жумшак ткандарынын жана сөөктөрүнүн октон башка нерселерден алган жаракаттарынан жабыркаган оорулууларды дарылоодо өрчүүчү кабылдоолор	2
Шилекей бездеринин сезгенме оорулары	2
Шилекей таштуу оорулар	2
Шилекей бездердин реактивдүү-дистрофиялык оорулары	2
Шегрен синдрому, Микулич оорусу	2
Кичи шилекей бездеринин ретенциялык кистасы	1
Чыккый-ылдыйкы жаак муунунун артриттери	2
Чыккый-ылдыйкы жаак муунунун артрозу	2
Чыккый-ылдыйкы жаак муунунун анкилозу	2
Чыккый-ылдыйкы жаак муунунун оору дисфункциясы	2
Ылдыкы жаак контрактурасы	2
Беттин жумшак ткандарынын жана сөөктөрүнүн жабыркоолору	2
Беттин күйүк жана үшүк алуулары	2
Аралаш, айкашкан жана радиациялык жабыркоолор	2
БЖБнын жаракаттарынын эрте жана кеч жабыркоолору	2
Жаактардын одонтогендик кисталары (сезгенме жана эпителиалдык)	2
Жаактардын одонтогендик эмес (тубаса) кисталары	2
БЖБ жана моюндун бранхиогендик кисталары	2
БЖБ шишик сымал пайда болуулары	2
Папилломатоз	2
Фиброматоз,	2

Өтмө бырыштардын жана бүйлөлөрдүн былжыр челинин гипертрофиялык процесстери, альвеолярдык өсүндүнүн экзостоз-гиперостозу	2
Фиброздук дисплазия	2
Херувизм	2
Деформациялоочу остео дистрофия – Педжет оорусу	2
Паратиреоиддик остео дистрофия – Реклингаузен оорусу	2
Эозинофилдик гранулема – Таратынов оорусу	2
Жаак сөөктөрүнүн адамантиномасы	2
Жаак сөөктөрүнүн одонтомасы	2
Жаак сөөктөрүнүн цементомасы	2
Жаак сөөктөрүнүн цементтөөчү фибромасы	2
Жаактардын остеомасы жана остеоид-остеомасы	2
Остеобластокластома	2
Эпулис	2
Жаактардын хондромасы	2
Жаактардын миксомасы	2
БЖБ гемангиомасы	2
Лимфангиома	2
Нейрофиброма	2
Липома	2
Фиброма	2
ОКБЧнын папилломасы	2
Атерома	2
Бет жана ооз көңдөйүнүн рак алдындагы оорулары	
Рак алдындагы облигаттык оорулар	2
Рак алдындагы факультативдик оорулары	2
Кератоакантома	2
Тери рагы. Меланома	2
Эрин рагы	2
ОКБЧнын рагы. Тил рагы	2
Үстүңкү жана ылдыйкы жаактардын рагы	2
Шилекей бездердин залалдуу жана залалсыз шишиктери	2
Калыбына келтирүүчү операциялар: жергиликтүү пластика, жамаачылар менен пластикалоо, ткандарды эркин алмаштыруу	2
БЖБнын жумшак ткандарынын жана сөөктөрүнүн тубаса кемтиктери жана деформациялары	2
БЖБнын жумшак ткандарынын жана сөөктөрүнүн кийин пайда болгон кемтиктери жана деформациялары	2
Пародонт ооруларын дарылоонун хирургиялык ыкмалары	2
Үчүлүк нервдин неврити жана невралгиясы	2
Бет нервинин неврити жана мимикалык булчуңдардын шал оорусу	2

Денталдык имплантация (хирургиялык аспектилер)	2
Остеоинтеграция жана фиброостеоинтеграция	2
Денталдык имплантациянын этаптары	2
Толук адентиядагы денталдык имплантация	2
Альвеолярдык тарактын багытталган сөөк регенерациясы	2
Мембраналык технологиялар	2
Синус-лифтинг	2
Денталдык имплантациянын кабылдоолору	2
3.5. КЕЧИКТИРИЛГИС АБАЛДАР	
Анафилакциялык шок	2
Эстен тануу	1
Коллапс	1
Квинке шишиги	2
Кома	2
Сырттан кан агуулар	1

БАП 4: ДАРЫГЕРЛИК КӨНДҮМДӨР/ МАНИПУЛЯЦИЯЛАР

КОМПЕТЕНЦИЯЛАР	ДЕНГЭЭЛ
4.1. БЕЙТАПКА СУРОО БЕРҮҮ ЖАНА АНАМНЕЗ ТОПТОО	
1. Негизги жана кошумча даттанууларды топтоо	1
2. Жашоо анамнезин топтоо	1
3. Аллергиялык макамды топтоо	1
4. Оору анамнезин топтоо	1
5. Коркунучтун терс факторлорун аныктоо (тамеки чегүү, туура эмес тамактануу, гигиеналык адаттар ж.б.)	1
4.2. МААЛЫМАТ МЕНЕДЖМЕНТИ	
1. Клиникалык суроо түзүү жана адабияттардан аларга жооп издөө	1
2. Текшерүүлөрдүн жыйынтыгын бейтаптарга, алардын жакындарына жана башка медкызматкерлерге билдирүү	1
3. Макулдугун алуу үчүн бейтапка маалымат берүү	1
4. Текшерүүлөрдүн жыйынтыктарын бейтап баянына/амбулатордук картага түшүрүү	1
5. Жашоо образына байланышкан суроолор (тамактануу, физикалык активдүүлүк, тамеки чегүү, тиш тазалоо) боюнча бейтаптарга кеңеш берүү	1
4.3. ФИЗИКАЛЫК ТЕКШЕРҮҮ	
1. Бейтаптын жалпы абалын баалоо (сырткы көрүнүшү, абалы, тамактануусу, психикалык абалы)	1
2. Организмдин жашоо функцияларын баалоо (дене табы, дем алуу жыштыгы жана тиби, пульс жыштыгы, артериялык жана венадагы кан басымы)	1

3. Кечиктирилгис абалдагы жана жаракаттан жабыркаган бейтаптарды баалоо	2
4. Тери жана былжыр челди текшерүү (аз кандуулук белгилери, цианоз, сарык, шишик, алсыздануу)	1
5. Лимфа түйүндөрүн текшерүү	1
6. Көзгө көрүнгөн былжыр челин сүрөттөө	1
7. Эринди, кулкундун ооз тарабын, мындан тышкары тилдин түбүн, алкым догоосу, бадам сымал безди кароо, кулак артындагы бездерди жана жаак тегерегиндеги бездерди кароо	1
8. Ооз көңдөйүнүн түбүн, жаактарды, бадам сымал бездерди жана тилдин түбүн пальпациялоо	1
9. Кулак артындагы жана жаак астындагы бездерди кароо жана пальпациялоо	1
10.Тиштин температуралык дүүлүктүргүчтөргө сезгичтигин текшерүү	1
11.Пульпанын абалын электроодонтометрия ыкмасы менен аныктоо	1
12.Тамыр каналынын жумушчу узундугун аныктоо	1
13.Пародонтиттеги тиштердин кыймылдуулук деңгээлин аныктоо	1
14.Тиштердеги кебердин түрүн, түсүн, консистенциясын аныктоо	1
15.Патологиялык тиш-бүйлө чөнтөктөрүнүн тереңдигин градуирленген зонд менен текшерүү	1
16.Бүйлөнүн ретракция деңгээлин аныктоо	1
17.Шилекейдин рНын, бүйлө чөнтөгүнүн ичиндегилерин индикаторлук кагаз тилкеси менен текшерүү	1
18.Ооз көңдөйүнүн былжыр челин пальпациялоо	1
19.Жараларды, тешиктерди зонддоо	1
20.Зонддун, ийненин жардамы менен оору жана тактилдик сезгичтигин аныктоо	1
21.Ооз көңдөйүндөгү микротокторду аныктоо	2
22.Ыйлаакчалуу дерматоздордо Никольский симптомун жасоо	2
23. Трансиллюминациялык жана люминесценттик дарт аныктоо	2
24.Функционалдык үлгүлөрдү (ыйлаакчалуу, гистаминдик, Шиллер-Писарев, Ясиновский, Кавецкий, Роттер, Кулаженко) алуу	2
25. Изилдөөнүн функционалдык ыкмаларын (биомикроскопия, чайноочу үлгү, полярография, реодентеграфия, реопародонтография, фотоплетизмография) жасоо	2
26. ЭМГ жасоо. Мاستикациография. Гальванометрия	1
27. Сиалометрия	1
28.Былжыр челдин ийкемдүүлүгүн аныктоо	1
29.Пародонттун көтөрүмдүүлүгүн аныктоо. Гнатодинамометрия	1
30.Пародонттун атрофиясынын деңгээлин аныктоо	1

31. Тиш катарларынын чайноо натыйжалуулугун Агапов ыкмасы менен текшерүү	1
32. Одонтопародонтограмманы талдоо	1
33. Жасалма тиштердин киргизүү, чыгаруу жолдорун аныктоо максатында жаактардын үлгүлөрүн талдоо	1
34. Үлгүлөрдү параллеллометрде текшерүү	1
35. Дарт аныктоочу үлгүлөрдү текшерүү	1
36. Биринчи жолу келген бейтаптын медициналык картасын толтуруу	1
37. Ооз көңдөйүнүн гигиеналык абалын Федоров-Володкина, Грин-Вермиллион, РНР ж.б. индекстердин жардамы менен текшерүү	1
38. Гигиеналык багытта окутуу	1
39. Тишти тазалаганын текшерүү	1
40. Тишти тазалоонун стандарттык ыкмаларын үйрөтүү	1
41. Санитардык-түшүндүрүү иштерин жүргүзүү	1
42. Тиштин чиришинин интенсивдүүлүгүн тиштерди жана үстүн КПУ, КП индекстери менен текшерүү	1
43. Пародонт ткандарынын абалын СРІ, РМА ж.б. индекстердин жардамы менен текшерүү	1
44. Ооз ичине коюлган (буталык) рентгенограмма, панорамалык, ортопантомограмманы талдоо	1
Бет скелетинин жана ЧЫЖМ сөөктөрүнүн рентгенограммасын (түз жана каптал багыттагы), КТ, МРТны; телерентгенограмманы (краниометрия, гнатометрия, профилометрия) текшерүү	2
45. Чыккый-ылдыйкы жаак муунунун патологияларынан жабыркаган оорулууларды белгилүү алгоритм менен текшерүү	2
46. ЧЫЖМнын биринчилик сөөктүк жана функционалдык ооруларынан жабыркаган балдарды көбүрөөк маалымат бере турган кошумча ыкмалары менен текшерүү	2
47. БЖБ жаракаттарынын ар кандай түрлөрүндө ооруканага чейинки ыкчам жардам көрөтүү (негизги реанимациялык манипуляцияларды жасай алуу)	1
48. БЖБнын айкашкан жаракаттарын аныктоо, ооруканага жаткыруу үчүн көрсөткүчтөр	1
49. Тиш-жаак аномалияларынан жабыркаган ар кандай курактагы балдарды текшерүү	2
50. Дарт аныктоочу-көзөмөлдөөчү үлгүлөрдү Пон, Коркхауз, Герлах, Снагина, Тонна, Нансе ыкмалары менен эсептөө	2
51. Денталдык рентгенограмманы айтып берүү	1
52. Ортопантомограммадан текшерүү	1
53. Каптал текшерүүлөрүн жүргүзүү	2
54. Чыккый-ылдыйкы жаак муунунун томограммасын жасоо	2
55. Беттин формасын Гарсон, Изар ыкмасы менен текшерүү	2

56. Башты фотометриялык ыкма менен текшерүү	2
57. Ортодонтиялык бейтаптын профилин аныктоо	2
58. Бейтаптын паспорттук, соматикалык жана сөөктүк курагын аныктоо	2
59. Балдардагы тиш-жаак аномалияларын жана деформацияларын аныктап, адистештирилген жардам берүү үчүн ортодонтоко жөнөтүү жана аларды диспансердик эсепке каттоо	2
61. Бет-жаак бөлүгүн жана моюнду бимануалдык текшерүү	1
62. Биопсия алуу техникасы (инцизиялык жана эксцизиялык)	2
63. Цитологиялык жана гистологиялык изилдөөлөр үчүн пункциялык биопсия алуу техникасы	2
64. Үстүңкү жаактын синусунун патологияларынан жабыркаган бейтаптарды текшерүү	2
65. Денталдык имплантация пландаштырылганда, беттин жана ооз көңдөйүнүн катуу жана жумшак ткандарын аспаптык ыкмалар менен текшерүү	2
66. Бейтаптын ден соолугунун абалы боюнча толтурган анкетасына ылайык пландуу жана ургенттик операцияларга (бардык орган жана системалар) даярдоодо, организмдин функционалдык абалын текшерүү	2
67. Бурчтардын жантаюусун эске алуу менен, денталдык имплантаттарды коюучу жерди аныктоо максатында, жаактардын диагностикалык үлгүлөрү менен иштөө	2
68. Денталдык имплантация операциясын жасоодо толтурулуучу документацияларды туура тариздөө	2
69. Жаактары деформацияланган оорулууларды клиникалык жактан текшерүү (гнатикалык операцияларга көрсөткүчтөр)	2
4.4.. ЖАЛПЫ БИЛГИЧТИКТЕР	
1. Жумуш ордунда колду туура жуу техникасын колдонуу	1
2. Операцияга даярдануу (операция алдында колду жуу, стерилдик операциялык кийимди жана стерилдик кол капты кийүү)	1
3. Кичи хирургиялык кийлигишүүлөрдү жүргүзүү үчүн, операция жасалуучу жерди даярдоо, асептика жана антисептика	1
4. Кан басымды ченөө	1
5. Балдардын дене табын текшерүү	1
6. Балдардын пульсун жана дем алуусун эсептөө	1
7. Рентгенографиялык текшерүүлөрдүн жыйынтыктарын түшүндүрүү	1
8. Аллергологиялык үлгүлөрдүн жыйынтыктарын чечмелөө	1
9. Гемоглобин, лейкоцитоз, ЭЧТ (кандын жалпы анализи) анализдеринин жыйынтыктарын чечмелөө	1

10. Инъекциянын бардык түрлөрү, кан тамырга сайылуучу тамчылатма суюк дарылар	1
11. Дарыларды жана кан алмаштыруучуларды тамчылатып куюу	1
12. Хирургиялык тигиштерди алуу	1
13. Цитологиялык жана бактериологиялык изилдөөлөр үчүн мазок, материалдарды алуу	1
4.5 КЕЧИКТИРИЛГИС ЖАРДАМ КӨРСӨТҮҮ ҮЧҮН ЖАСАЛУУЧУ МАНИПУЛЯЦИЯЛАР	
1. Жүрөк-өпкөнү жандандыруу (жүрөктү жандандыруунун негизги алгоритми, муляжда жасалат)	1
2. Сырткы жаракаттарда (жараат, кан агуулар, күйүк, чоюлуу, чыгып кетүүлөр, сыныктар) текшерүү жана биринчи жардам көрсөтүү	1
3. Жаракат алган бейтапты транспортировкалоо	1
4. Кан агууну токтотуу (катуу басуу, бекем таңып коюу, жгут коюу)	1
5. “Ооздон оозго”, “ооз менен мурунга” ыкмалары менен жасалма дем алдыруу	1
6. Жогорку дем алуу органдарын тазалоо ыкмалары, жогорку дем алуу органдарынан былжырды аспирациялоо	1
7. Жүрөктү кыйыр укалоо	1
8. Трахео – же коникотомия, трахеостомия	2
9. Геймлих ыкмасы	1
10. Тилди кыймылдатпай кармап туруп, аба киргизүү	2
4.6. БАЛДАР ЖАНА ЧОҢДОРДОГУ ТИШ ДАРЫЛОО БОЮНЧА МАНИПУЛЯЦИЯЛАР	
1. Типтүү эмес жайгашкан жана кариоздук эмес көңдөйлөргө, 1-6 класстагы кариоздук көңдөйлөргө препарат коюу	1
2. Кариоздук көңдөйдү антисептикалык каражаттар менен тазалоо жана кургатуу	1
3. Убактылуу жана туруктуу кыттар үчүн материалдарды аралаштыруу	1
4. Чектелген жана дарылоо төшөмөлөрүн, убактылуу жана туруктуу кыттарды жана таңууларды коюу	1
5. Кыттарды жылмалоо жана жалтыратуу	1
6. Убактылуу жана туруктуу кыттарды алуу	1
7. Тамыр каналдарын аспаптар жана дарылар менен тазалоо, аны кургатуу, өтүү деңгээлин аныктоо	1
8. Тамыр каналдарын химиялык каражаттардын жардамы менен кеңейтүү	1
9. Өтүү кыйын болгон тамыр каналдарын импрегнациялык жол менен дарылоо	1

10. Тамыр каналдарына кыт куюу ыкмалары	2
11. Тиш калдыктарын тазалоо: жумшак тиш кеберин, тиш майларын, бүйлө үстүндөгү тиш таштарын алып салуу	1
12. Тиш калдыктарын алгандан кийин тиштерди жалтыратуу	1
13. “Коффердам” системасын коюу жана бекемдөө	2
14. Тиштердин интактуу фиссурун герметиктер менен толтуруу	1
15. Кариоздук көңдөйлөргө кыт куюуда матрица жана матрица кармагычты коюу жана бекемдөө	1
16. Тиштин чиришинин алдын алуу жана тазалоо максатында эмалды (бедерди) реминералдаштыруу үчүн дарылоо (ремтерапия, фторлак).	1
17. Тиштин пульпасын толук сактоо ыкмаларын жасоо	1
18. Тиштин пульпасын жарым-жартылай сактоо ыкмаларын жасоо	2
19. Пульпаны девиталдаштыруу үчүн паста коюу	1
20. Кашка тиш, кичи азуу, чоң азуулардын көңдөйүн ачып, таажы үстүндөгү көңдөйдүн үстүнөн кесүү	1
21. Тиштин көңдөйүн ачып, интактуу тиштердин таажысын трепанациялоо	2
22. Ооруну басаңдаткандан кийин жана девиталдаштыргандан кийин, тиштин көңдөйүнөн пульпаны толугу менен алып салуу	2
23. Таажы көңдөйүн антисептикалык каражаттар менен тазалоо жана тамыр каналдарынын учтарын аспаптар менен кеңейтүү	1
24. Ар кандай топтогу тиштердин тамыр каналдарын аспаптар менен тазалоо	1
25. Тамыр каналдарын ар түрдүү дары каражаттары менен жууп-тазалоо	1
26. Өзү катып калуу жана өз алдынча катпоочу пасталар менен өтмө тамыр каналдарына кыт куюу	2
27. Ар кандай дары каражаттарынын жардамы менен тамыр каналдарын электрофорез жасоо	2
28. Тамыр каналдарынан кыт материалдарынын калдыктарын жана аспаптардын сыныктарын алуу	2
29. Таажы көңдөйүнүн түбүн жана тиштин тамыр каналдарынын капталын тешкенде дарылоочу манипуляцияларды жасоо	2
30. Патологиялык тиш-бүйлө чөнтөктөрүн шприц, пульверизатор менен жууп-тазалоо	1
31. Патологиялык тиш-бүйлө чөнтөктөрүнө дары-дармектерден жасалган турунда коюу	1
32. Патологиялык бүйлө абсцессин кесүү	2
33. Патологиялык тиш-бүйлө чөнтөгүнө жабык кюретаж жасоо	2

34. Дары таңууларын даярдоо жана таңуу	1
35. Гиперторфияланган бүйлө урчуктарынан склероздоо максатында дары каражаттарын киргизүү	2
36. Жериндеги жаракат кылуучу факторлорду жоюу	1
37. Жабыркаган жерге жана өтмө бырыштарга дары коюу	2
38. Пародонт ткандарынын жана ооз көңдөйүнүн былжыр челинин ооруларында дарылоо манипуляцияларын жасоо (апликациялоо, суу менен чайкоо) жууп-тазалоо, кеберди жана өлүк ткандарды алуу	2
39. Физиотерапиялык дарылоо (вибромассаж, гидромассаж, ионофорез).	2
40. Лазердик ыкмаларды колдонуу менен былжыр челдин ооруларын дарылоо	2
42. Убактылуу, аралаш жана туруктуу кабышкан тиштерге зарыл болгон эндодонтиялык иштерди жасоо (фантомдо, үлгүдө, тамыры калыптанып калган же калыптана элек жулунуп салынган тиштерде)	1
43. Бедерди деминералдаштырган жерлерди виталдык боео ыкмаларын жасоо	1
44. Тиштерди фтор камтыган гель жана лактар менен каптоо	1
45. Ар кандай топтогу кариоздук көңдөйлөрдүн баарын заманбап кыттоочу жана реставрациялоочу материалдар менен кыттоо	1
46. Убактылуу тиштерде дары кажараттарынын жардамы менен пульпотомиялоо	2
47. Туруктуу тиштерде пульпаны виталдык ампутациялоо	2
48. Убактылуу тиштерде некроздоочу жана мумиялоочу пасталар менен пульпаны девитализациялоо	1
49. Убактылуу жана туруктуу тиштердин “жумушчу” тамыр каналдарын аныктоо (клиникалык, электрондук жана радиовизиографиялык ыкмалар менен)	2
50. Калыптанып бүткөн жана калыптана элек тиштердин периодонтитинде тамыр жана тамыр пульпасын алуу	2
4.7. ОРТОПЕДИЯЛЫК СТОМАТОЛОГИЯ БОЮНЧА МАНИПУЛЯЦИЯЛАР	
1. Тиштерге препарат коюу жолдорун билүү	1
2. Аспаптар менен иштөө ыкмаларын жасай алуу	1
3. Төшөмөнүн астындагы көңдөйгө препарат коюу: инлей, онлей, оверлей, пинлей.	1
4. Бүйлөнү ретракциялоо	1
5. Экинчилик үлгү (оттиск) алуу	1
6. Салмаларды түз ыкма менен жасоо	1
7. Салманы даярдоо үчүн үлгү алуу	1

8. Клиникадагы салманы даярдоо	1
9. Клиникада салманы фиксациялоо	1
10. Металлдан жасалган штампталган таажынын алдындагы тиштерге препарат коюу	1
11. Штампталган таажы үчүн үлгү алуу	1
12. Урчугу бар таажынын алдындагы тиштерге препарат коюу	2
13. Урчугу жок куйма таажынын алдындагы тиштерге препарат коюу	1
14. Альгинаттык материалдардан тиштин үлгүсүн алуу	1
15. Силикон материалдарынан үлгү алуу	1
16. Пластмасса таажыларынын алдындагы тиштерге препарат коюу	1
17. Пластмасса таажылары үчүн үлгү алуу	1
18. Бардык типтеги таажыларды орнотуу	1
19. Винир алдындагы тиштерге препарат коюу	2
20. Винир даярдоо үчүн үлгү алуу	1
21. Металл керамикасынан жасалган таажынын алдындагы тиштерге препарат коюу	1
22. Металл акрилинден жасалган таажынын алдындагы тиштерге препарат коюу	1
23. Керамикадан куюлган таажынын алдындагы тиштерге препарат коюу	1
24. Штифтүү конструкцияга тиштерди даярдоо	1
25. Культтук штифтүү салманын тикелей ыкма менен жасоо	1
26. Тамырдын бүйлөнүн үстүндөгү бөлүгүн даярдоо жана тамыр каналдарындагы кыттарды алуу	1
27. Штифтүү тишти цементке орнотуу	2
28. Металл керамикалык таажы үчүн үлгү алуу	1
29. Металл акрилдик таажы үчүн үлгү алуу	1
30. Керамикадан куюлган таажы үчүн үлгү алуу	1
31. Көпүрө сымал жасалма тиштин таяныч таажысы үчүн тиштерге препарат коюу	1
32. Таяныч металл таажыларын припасовкалоо	1
33. Убактылуу жана туруктуу цементтерге көпүрө сымал жасалма тишти припасовкалоо жана орнотуу	1
34. Чечилбей жасалма тиштерди таажы кайчысы менен алуу техникасы	2
35. Чечилбес жасалма тиштерди Коппа аппараты менен алуу техникасы	2
36. Тиши жок оорулууларга борбордук окклюзиясын аныктоо жана карматуу	2

37. Көпүрө сымал жасалма тиштин конструкциясын текшерүү	2
38. Көпүрө сымал жасалма тиштерди припасовкалоо жана коюу	2
39. Оксид-цирконийден жасалган көпүрө сымал жасалма тиштин астындагы тишти препараттоо	2
40. Жарым-жартылай чечилүүчү пластинкалуу жасалма тишти даярдоо үчүн үлгү алуу	1
41. Термопласттан жасалган чечилме пластиналуу жасалма тиш үчүн үлгү алуу	1
42. Чечилме пластиналуу жасалма тиш үчүн борбордук окклюзияны аныктоо жана фиксациялоо	2
43. Кабышуу валигине жасалма тишти тандоо жана орнотуу үчүн клиникалык багыттоочторду коюу	2
44. Жарым-жартылай жасалма тиштин момдук конструкциясын текшерүү	2
45. Жарым-жартылай чечилме жасалма тишти припасовкалоо жана коюу	2
46. Жарым-жартылай чечилме жасалма тишти коррекциялоо	2
47. Бюгелдик жасалма тишти даярдоо үчүн үлгү алуу	2
48. Бюгелдик жасалма тиштердин куйма каркастарын припасовкалоо жана текшерүү	2
49. Бюгелдик жасалма тиштин конструкциясынын металл каркасын текшерүү	2
50. Бюгелдик жасалма тишти коюу жана припасовкалоо	2
51. Тиштери толук жок учурда клиникалык текшерүү	1
52. Жасалма тиштин төшөмөсүнүн катуу жана жумшак ткандарынын морфологиялык өзгөчөлүктөрүн аныктоо	2
53. Былжыр челдин ийкемдүүлүгүн жана кыймылдуулугун аныктоо	2
54. Толук чечилме жасалма тишти орнотуу жана турукташтыруу	2
55. Үстүнкү жана ылдыйкы жаакка Гербст боюнча жекече кашыкты припасовкалоо	2
56. Үстүнкү жана ылдыйкы жаактан Гербст ыкмасы боюнча функционалдык үлгүсүн алуу	2
57. Тиши толук жок кезде жаактардын борбордук катышын аныктоодо анатомиялык багыттоочторду коюу	2
58. Тишсиз жаактардын борбордук катышын аныктоо ыкмалары	2
59. Альвеолярдык өсүндүнүн борбордук катышын аныктоодо кетирилген каталарды талдоо жана коррекциялоо	2
60. Тиштерди тандап жылмалоо	2
61. Догоо боюнча фронталдык, сагитталдык, парасагитталдык, фронтосагитталдык стабилдештирүү шынааларын коюу	2
62. Иммедиаат жасалма тиштерди даярдоо үчүн үлгү алуу	1
63. Импантатка таянган жасалма тиштерде үлгү алуу ыкмасы	2

64. Имплантатка таянган протездөөдө үлгүлүк трансферди, үлгүлүк массаларды тандоо	2
65. Денталдык имплантатка таянган ортопедиялык конструкцияларды тандоо	2
66. Денталдык имплантатка ортопедиялык конструкцияларды фиксациялоо ыкмалары	2
Жасалма тишти даярдоо технологиясы	
1. Салманы даярдоонун лаборатордук техникасы	1
2. Штамптуу таажыны даярдоонун лаборатордук техникасы	1
3. Куйма таажыны даярдоонун лаборатордук техникасы	1
4. Пластмассалык таажыны даярдоонун лаборатордук техникасы	1
5. Металл керамикалык таажыны даярдоонун лаборатордук техникасы	1
6. Металл акрилдик таажыны даярдоонун лаборатордук техникасы	1
7. Винир даярдоонун лаборатордук техникасы	1
8. Жарым-жартылай чечилме акрилдик пластиналуу жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	1
9. Термопластан жарым-жартылай чечилме пластиналуу жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	1
10. Бюгелдик жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	2
11. Толук чечилме пластиналуу жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	2
12. Репонирлөөчү, формалуу, резекциялуу, шынаа коюучу (карматуучу) аппараттарды даярдоонун лаборатордук техникасы	1
13. CAD-CAM, Сегес жана пресс-керамика системасы боюнча металлдык эмес керамикалык чечилбес жасалма тишти даярдоо технологиясы	2
14. Металл штампталган-чапталган көпүрө сымал жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	1
15. Комбинирленген штампталган-чапталган көпүрө сымал жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	1
16. Куйма көпүрө сымал жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	1
17. Металл керамикалык көпүрө сымал жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	2
18. Металл акрилдик жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	2
19. Штифтүү тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	2
20. Фарфордон көпүрө сымал жасалма тишти даярдоонун лаборатордук техникасы	2
21. Заманбап культтук штифтүү конструкцияларды даярдоонун	2

лаборатордук техникасы	
22. Металл эритмелерин куюу техникасы	2
4.8. ОРТОДОНТИЯ БОЮНЧА МАНИПУЛЯЦИЯЛАР	
1. БДСУ классификациясы боюнча бейтаптын окклюзиясынын тибин аныктоо	1
2. Аталган ортодонтиялык патологияны ретенциялоо мөөнөтүн аныктоо	2
3. Лигатура жана резина тартманы коюу	1
4. Тиш-жаак аномалияларынан, анын ичинде катуу жана жумшак таңдайдын тешигинен жабыркаган балдардан үлгү алуу	1
5. Цоклодо жаак гипсинин жумушчу жана диагностикалык үлгүсүн куюу	1
6. Ооз көңдөйүндө ортодонтиялык аппарат, ортопедиялык таажы жана шакекчени припасовкалоо	1
7. Ортодонтиялык аппараттарды активдештирүү	1
8. Ортодонтиялык аппараттардын үлгүсүн алуу	1
9. Брекет-системаны коюу	2
10. Ооз көңдөйүнө ретейнер коюу	2
11. Каппа даярдоо	1
4.9. БАЛДАР ЖАНА ЧОҢДОРДОГУ ХИРУРГИЯЛЫК СТОМАТОЛОГИЯНЫН МАНИПУЛЯЦИЯЛАРЫ	
1. Апликациялык анестезия техникасы	1
2. Инфильтрациялык анестезия жасоо	1
а) интралигаментардык	1
б) интрасепталдык	1
в) сөөк алдына жана үстүнө коюлуучу	1
г) сөөк ичине коюлуучу	1
д) Вишневский ыкмасы боюнча сойлото инфильтрациясы	1
3. Үстүңкү жаакка өткөргүчтүү анестезия жасоо	1
а) инфраорбиталдык	1
б) тубералдык	1
в) чоң таңдай тешиги	1
г) кашка тиштин тешиги	1
4. Ылдыйкы жаакка өткөргүчтүү анестезия жасоо	1
а) мандибулярдык	1
б) торусалдык	1
в) ээктин тешиги	1
г) Гоу-Гейтс ыкмасы боюнча анестезия	1
5. Берше-Дубов ыкмасы боюнча анестезия	1
6. Үстүңкү жаактын нервин тегерек тешиктен өчүрүү	2
7. Ылдыйкы чуңкурча нервин сүйрү тешиктен өчүрүү	2
8. Жергиликтүү анестезиянын учурунда жана андан кийинки кабылдоолорду дарылоо	2

9. Сүт жана туруктуу тиштерди жана алардын тамырларын жулуу операциясы	1
10. Тиштерди кыйналып жана типтүү эмес жулуу	2
11. Ретинирленген жана дистопирленген тишти жулуу	2
12. Тишти жулуу операциясынан кийин жергиликтүү кабылдоолорду дарылоо	1
а. тишти жулгандан кийин уячадан аккан канды тампонада менен токтотуу	1
б. уячадан кан акканда тигип коюу	2
в. тиштин чыгып кетүүлөрү	1
г. жаактын чыгып кетүүсү	2
д. үстүңкү жаак көңдөйүнүн перфорациялык тешигин пластика менен жабуу	2
13. Тишти сактоочу операциялар: тамырдын учун резекциялоо, тамырды ампутациялоо; тишти реплантациялоо	2
14. Үстүңкү жаак коңулун диагностикалык пункциялоо	2
15. Перекороноритте капюшонду кесүү	1
16. Периостотомия	1
17. Секвестрэктомия	2
18. БЖБнын сезгенме ооруларында ириңдүү жерлерди дренаждоо	2
19. БЖБ жана моюн операциясынан кийин вакуум-дренаж коюу	2
20. БЖБ жаракаттарында кан агууну убактылуу токтотуу ыкмалары	1
21. Ылдыйкы жаактын чыгып кетүүсүн оңдоо	1
22. Тиш чыгып кеткенде лигатуралык таңуу же каппа менен тишти иммобилизациялоо	1
23. Жаактарды убактылуу иммобилизациялоо (Айви, Курляндский ыкмасы менен таңуу)	1
24. Жаактарды туруктуу иммобилизациялоо (жеке жана стандарттык шынаа менен);	2
25. Жаактар сынып кеткендеги остеотомия жана остеосинтез	2
26. Шилекей бездеринин өтмөктөрүн бужировкалоо ыкмасы менен текшерүү. Сиалография үчүн шилекей бездеринин өтмөгүнө дары каражаттарын жана контрасттык заттарды киргизүү	2
27. Шилекей бездин өтмөгүнөн шилекей ташын алуу	2
28. Кичи шилекей бездин жана ооз көңдөйүнүн былжырынын ретенциялык кисталарын кесүү	2
29. Үстүңкү жаак синусунун патологиялык процесстерин дарылоонун хирургиялык ыкмасы (гайморотомия, радикалдык гайморотомия).	2
30. Пародонт ооруларын дарылоонун хирургиялык ыкмалары	2
а. Кюретаж (ачык, жабык)	2

б.Жамаачылоо операциясы	2
в. Сөөк-пластиналау операциялар	2
31.Эрин жана тилдин жүгөнчөсүн узартуу	2
32. Вестибулопластика	2
33. Моюндун каптал жана ортоңку кистасын кесүү	2
34. Залалсыз шишикти алып салуу	2
35. Цистэктомия	2
36. Цистотомия	2
37. Денталдык имплантациялоо операциясы. Имплантациянын типтери жана ыкмалары	2
38. Синуслифтинг, ылдыйкы чуңкурча нервин транспозициялоо, ткандарды эркин алмаштыруу	2
39. Жергиликтүү ткандар менен пластикалоо, жамаачылар, өзөктүү жамаачылар менен жамоо	2
40. Эркин жумшак жана сөөк ткандары менен аутоотрансплантациялоо	2
41. Васкулязирленген ткандарды колдонуу менен бет-жаак хирургиядагы реконструкциялык операциялар	2
42. Жаак аномалияларында жана деформацияларында сөөк-пластикалык операциялар (ортогнатиялык хирургия).	2
43. Беттин эстетикалык хирургиясынын негиздери	2
44. БЖБнын тубаса аномалияларындагы операциялар	2
45. БЖБнын кийин пайда болгон деформация жана кемтиктериндеги операциялар	2